

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МИТНОГО ПРАВА ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 351.713 (477)

Уманець Н. В., державний інспектор відділу
митного оформлення № 1 митного поста
«Одеса-порт» Південної митниці

Правове регулювання порядку переміщення припасів через митний кордон України: історичний аспект

Статтю присвячено аналізу нормативно-правових актів різної юридичної сили щодо регулювання порядку переміщення через митний кордон України припасів. Для дослідження понятійного апарату, аналізу та з'ясування процесу застосування нормативних актів, які регламентують переміщення припасів через митний кордон України, використані логіко-семантичний та формально-юридичний методи пізнання. Аналізуються кодифіковані акти СРСР, кодифіковані та підзаконні акти України різної юридичної сили та Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур в частині переміщення через кордон припасів.

Ключові слова: провізія, постачання, спорядження, запаси для споживання, припаси, вид транспорту.

Статья посвящена анализу нормативно-правовых актов различной юридической силы по регулированию порядка перемещения через таможенную границу Украины припасов. Для исследования понятийного аппарата, анализа и выяснения процесса применения нормативных актов, регламентирующих перемещение припасов через таможенную границу Украины, использованы логико-семантический и формально-юридический методы познания. Анализируются кодифицированные акты СССР, кодифицированные и подзаконные акты Украины различной юридической силы и Международная конвенция об упрощении и гармонизации таможенных процедур в части перемещения через границу припасов.

Ключевые слова: провизия, поставка, снаряжение, запасы для потребления, припасы, вид транспорта.

This article analyzes the legal acts of different legal force to regulate the order of supplies movement across the customs border of Ukraine. For research of the conceptual analysis and finding-out of application process of the statutory acts regulating the supplies moving through the customs border of Ukraine, logical-semantic and formal-legal methods of cognition are used. Analyzed codified acts of the USSR, and codified laws of Ukraine varying legal force and the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures regarding cross-border movement of supplies.

Keywords: provision, delivery, equipment, supplies for consumption, supplies, a type of transport.

Актуальність. Прийнятий третій Митний кодекс України 2012 р. (далі — МК України) містить низку новел відносно митних формальностей щодо переміщення припасів через митний кордон України, які до цього часу не вивчались та не аналізувались вченими та практиками. Слід констатувати відсутність комплексної роботи, присвяченої особливостям переміщення припасів через митний кордон України, що не дозволяє з'ясувати відповідність правової бази, що регламентує цей напрямок митної діяльності, сучасним потребам правозастосовної діяльності органів доходів і зборів.

Аналіз дослідження проблеми. Питанням переміщення через митний кордон України припасів присвячені деякі публікації в юридичній літературі і це, перш за все, роботи Є.В. Додіна, а на рівні дисертаційних досліджень окремі аспекти

порядку переміщення припасів на морському транспорті досліджували О.О. Зотенко, Л.І. Пашковська, на повітряному транспорті — В.В. Прокопенко. На жаль жоден із науковців не звернув уваги на генезис правового забезпечення переміщення цієї категорії товарів через митний кордон України. Саме тому **метою** статті є історіографія правового регулювання порядку переміщення припасів через митний кордон України.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо доцільним провести короткий екскурс в історію Радянського Союзу, який дозволить проаналізувати зміст Митних кодексів СРСР (далі — МК СРСР) щодо регламентації порядку переміщення припасів через митний кордон СРСР. Перш за все необхідно звернути увагу, що в МК СРСР 1928 р. законодавець оперує іншою термінологією і такого поняття як «припаси» взагалі не передбачено. Слід звернути увагу на ст. 32 глави 2 «Про провезення вантажів морем на судах закордонного плавання» відділу 2 «Про митні операції» Митного кодексу СРСР 1928 р., в якій визначено, що капітан при прийомі судна митною установою повинен надати «...письмове показання з додатком опису суднової провізії і предметів суднового постачання і спорядження» [1].

Як бачимо, радянський законодавець відокремлює суднову провізію від предметів суднового постачання та спорядження, тобто загальне поняття, яке включало в себе і провізію і постачання і спорядження необхідні для здійснення закордонного плавання (як для підтримки життєдіяльності членів екіпажу, так і для забезпечення нормальної роботи судна в період рейсу), відсутнє.

Слід звернути увагу на те, що в МК СРСР 1928 р. є глава 4 «Про провезення вантажів по залізницях», глава 5 «Про провезення вантажів по ґрунтових дорогах, річках і озерах, а також повітряним шляхом», однак у вищезазначених главах взагалі не йде мова про провізію, постачання, спорядження, які необхідні для інших видів транспорту та персоналу, який його обслуговує. Таким чином необхідно констатувати, що законодавець передбачає необхідність таких товарів (предметів) як провізія, постачання, спорядження лише для морського транспорту, яке здійснює закордонне плавання.

Практично без змін відтворені норми МК СРСР 1928 р. у МК СРСР 1964 р. Так, відповідно до п. г ст. 24 МК СРСР 1964 р. «капітан судна, яке прибуло з-за кордону, зобов'язаний надати митної установі письмове свідчення ... до якого додається опис продовольства і предметів суднового постачання і спорядження» [2]. Згадування щодо цієї категорії товарів (предметів) на інших видах транспорту також відсутні.

В третьому МК СРСР 1991 р. законодавець належної уваги не приділив видам транспорту, якими може переміщуватися товари (предмети) через митний кордон СРСР, і, зрозуміло, не виділена специфіка такого переміщення в залежності від виду транспорту, а тому і відсутня згадка щодо постачання і спорядження.

З отриманням України незалежності вже пройшло 23 роки і за цей період лише єдина галузь українського законодавства отримала три кодифікованих акта — митне законодавство. Є сенс дослідити норми цих законодавчих актів та деяких інших нормативних-правових актів щодо розглядуваної теми статті.

В МК України 1991 р. існувала лише одна стаття (ст. 52), в якій визначені загальні правила митного контролю та митного оформлення транспортних засобів,

за допомогою яких здійснюється контроль та оформлення переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України [3]. Природно, що в одній статті (навіть досить об'ємній) неможливо передбачити не лише специфіку митних операцій на окремих видах транспорту, але й окреслити загальні вимоги щодо проведення митного контролю та митного оформлення у разі переміщення через митний кордон України товарів та, в тому числі, припасів.

В Кодексі торговельного мореплавства України хоча і не розкрито, але використовується словосполучення «предмети постачання», в які, до речі, не входить паливо, як свідчать ст. ст. 279, 280, 295 цього кодексу [4]. Аналіз норм цього кодифікованого акту дозволяє зробити припущення, що в предмети постачання входить продовольство, вода, запаси та обладнання, необхідне для експлуатації судна або утримання його.

Однак в деяких нормативних актах Державної митної служби України (далі – ДМС України) нормотворець використовує поняття «суднові запаси». Так, наказом ДМС України від 23.01.2001 р. № 26 під судновими запасами розуміються «продовольчі та промислові товари, тютюнові та алкогольні вироби, пально-мастильні матеріали та інше суднове постачання, що перебуває на судні в момент прибуття в порт або вибуття з порту» [5]. Практично таке поняття міститься у наказі ДМС України від 29.08.2001 р. № 579 з тією різницею, що такі товари «...перебувають на повітряному судні в момент прибуття в аеропорт або вибуття з аеропорту» [6].

В МК України 2002 р. вже спостерігається інший підхід законодавця і на рівні кодифікованого акту закріплюється поняття «запаси, призначені для споживання» і відповідно до ст. 115 цього кодексу під ними розуміються:

«товари, призначені для споживання пасажирами та екіпажем на борті судів, літаків, у потягах, інших транспортних засобах, незалежно від того, продаються ці товари чи ні;

товари, включаючи пально-мастильні матеріали, необхідні для експлуатації і технічного обслуговування судів, літаків, засобів залізничного й іншого транспорту, у тому числі придбані за кордоном у зв'язку з ліквідацією аварії або для здійснення необхідного поточного ремонту цих транспортних засобів;

товари, призначені для матеріально-технічного постачання і знарядження, пально-мастильні матеріали, сировина для промислової переробки, продовольчі та інші товари, що вивозяться за межі митної території України для забезпечення виробничої діяльності українських і орендованих (зафрахтованих) українськими підприємствами судів, які здійснюють морський промисел» [7].

В частині 2 цієї статті зазначено, що «запаси, призначені для споживання, переміщені на судах, літаках, засобах залізничного та іншого транспорту через митний кордон України в обсягах, обумовлених на підставі встановлених КМ України норм споживання і з урахуванням тривалості рейса, підлягають митному оформленню в безліцензійному порядку без декларування і без сплати податків і зборів, а понад зазначені норми – у загальному порядку відповідно до заявленого митного режиму» [7].

Як бачимо, законодавець в МК України 2002 р. оперує вже поняттям «запаси, призначені для споживання», в яке входять, висловлюючись термінологією МК СРСР, провізія, предмети постачання і спорядження. Крім того, в цьому

кодексі вже чітко встановлено, що такі товари можуть переміщуватись на різних видах транспорту.

Вже після прийняття МК України 2002 р. Верховна Рада України Законом України від 20 лютого 2003 р. затверджує Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації, в якій передбачено поняття «бортові припаси» – це предмети, що надаються експлуатантом для використання або продажу на борту повітряного судна під час польоту, у тому числі продукти харчування» [8]. Відверто говорячи, незрозуміла позиція законодавця щодо застосування в цьому законі іншого поняття – «бортові припаси», коли в МК України 2002 р. (який, до речі, був прийнятий Верховною Радою того ж скликання) закріплено поняття «запаси, призначені для споживання». Відсутність єдиного визначення понятійно-категоріального апарату в нормативних законодавчих актах України лише ускладнює їх правозастосування і є неприпустимим.

Дотримуючись хронології в дослідженні цього питання слід згадати Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур, до якої Україна приєдналась у 2006 р. [9], окремий розділ Спеціального додатку J якої присвячений припасам, що поділяються на припаси для споживання та припаси для реалізації.

Під припасами для споживання розуміється:

«товари, призначені для споживання пасажирями та членами екіпажу на борту морських (річкових) та повітряних суден або у потягах, незалежно від того, продаються вони чи ні;

товари, необхідні для експлуатації та технічного обслуговування морських (річкових) та повітряних суден або потягів, у тому числі пальне та мастильні матеріали, але крім запасних частин та устаткування, які знаходяться на момент прибуття на борту морських (річкових) та повітряних судів або у потягах, використовуваних або призначених для використання в міжнародних перевезеннях для платного транспортування пасажирів або для платного чи безоплатного промислового або комерційного транспортування товарів, або які доставляються на борт таких суден або в такі потяги під час їхнього перебування на митній території» [10].

Підкреслимо, що в цій конвенції передбачається переміщення припасів лише на морському, річковому, повітряному та залізничному транспорті і автомобільний транспорт не розглядається в розділі 4 Спеціального додатку J. Таким чином, в той час національне українське законодавство передбачало переміщення запасів, призначених для споживання, через митний кордон України на всіх видах транспорту на відміну від вищевказаної Міжнародної конвенції.

Слід звернути увагу, що в деяких підзаконних актах нормотворець використовував іншу термінологію на відміну від діючого в той час МК України 2002 р. та Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, яка є частиною національного законодавства відповідно до ст. 9 Конституції України. Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 846 був затверджений Порядок судового постачання в морських і річкових портах України, відкритих для заходу суден закордонного плавання [11], в якому, вважаємо, необхідно було використовувати поняття не «суднове постачання», а «запаси (припаси) споживання».

В МК України 2012 р. законодавець вже використовує поняття «припаси» під якими необхідно розуміти:

а) товари, призначені для споживання пасажирами та членами екіпажів (бригад) на борту транспортних засобів, незалежно від того, продаються ці товари чи ні;

б) товари, необхідні для експлуатації і технічного обслуговування транспортних засобів на шляху прямування та у пунктах проміжних стоянок чи зупинок (у тому числі пально-мастильні матеріали), крім запасних частин та устаткування, які знаходяться у транспортних засобах на момент прибуття на митну територію України або доставляються на них під час перебування на цій території;

в) товари, які призначаються для продажу на внос пасажирам та членам екіпажів (бригад) транспортних засобів і знаходяться у цих транспортних засобах на момент прибуття на митну територію України або доставляються на них під час перебування на цій території» [12].

Окрема глава МК України 2012 р. (глава 34) присвячена митним формальностям щодо припасів, в якій законодавець деталізує порядок декларування, схоронності припасів, умови їх звільнення від оподаткування митними платежами тощо.

Необхідно констатувати, що в МК України 2012 р. практично відтворені норми Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур відносно митних формальностей щодо припасів, що свідчить про імplementацію міжнародних норм, правил та стандартів в національне митне законодавство.

Крім норм МК України порядок переміщення припасів через митний кордон України регламентований локальними актами митниць, якими затверджуються **технологічні схеми митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів в конкретному** пункті пропуску через державний кордон України, в яких саме і встановлюється обов'язкова для виконання послідовність формальностей митного контролю та митного оформлення, а також дій посадових осіб підрозділів органу доходів і зборів під час їх здійснення, в тому числі і відносно припасів.

На рівні дисертаційних досліджень питання переміщення запасів споживання через митний кордон України розглядалися лише деякими вченими. Так, В.В. Прокопенко в дисертації «Митні операції на повітряному транспорті» [13, с. 133-134] досліджує митний контроль та митне оформлення запасів споживання, зокрема палива, бортового харчування, які поставляються на борт повітряного судна та виділяє специфіку митних операцій в залежності від приналежності повітряного судна (українське, іноземне або орендоване (зафрахтоване) іноземними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності).

Пашковська Л.І. в дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове регулювання діяльності суднових постачальників» досліджує митні операції при переміщенні суднового постачання через митний кордон України та пропонує під судновим постачанням на судно розуміти «товари або предмети, які постачаються на судна для використання виключно судном, екіпажем та пасажирами, незалежно від того, продаються на судні ці товари чи ні» [14, с. 13], а під запасами, призначеними для споживання на судні – «товари або предмети, які знаходяться на судні та використовуються виключно судном, екіпажем, та пасажирами, незалежно від того, продаються на судні ці товари чи ні» [14, с. 13].

Крім того, авторкою вперше пропонується класифікація суднового постачання

за різними критеріями: в залежності від призначення; за суб'єктом споживання; за споживністю суднових запасів; за ознакою обов'язкової наявності на судні.

Зотенко О.О. в дисертації «Митне провадження на морському транспорті» наводить авторське визначення поняття «суднове постачання» [15, с. 15], проводить класифікацію такого постачання, розглядає порядок його митного оформлення. Авторкою пропонується внесення низки змін в митне законодавство щодо: можливості завантаження на судно суднового постачання за заявкою капітана; визначення норм (обсягів) суднового спорядження, запасних частин, суднових припасів, які підлягають митному контролю без декларування; визначення терміну, в якій після завантаження суднового постачання подається вантажна митна декларація.

Таким чином, лише на повітряному та морському транспорті досліджувались митні процедури відносно припасів і поза увагою вчених та практиків опинились питання переміщення припасів через митний кордон України на автомобільному, залізничному транспорті. Крім того, дослідження в цьому напрямку були проведені до набрання чинності МК України 2012 р., яким значно змінена процедура застосування митних формальностей щодо припасів. Вважаємо, що подальші наукові розвідки щодо порядку та особливостей переміщення припасів через митний кордон України лише дозволять виробити обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення практики правового регулювання переміщення через митний кордон України цієї категорії товару.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Митний кодекс СРСР 1928 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tkod.ru/ustav/1928/index.html>
2. Митний кодекс СРСР від 1964 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russia.bestpravou.ru/ussr/data03/tex15690.htm>
3. Митний кодекс України від 12.12.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 16. – Ст. 203 (втратив чинність).
4. Кодекс торговельного мореплавства від 23 травня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – Ст. 349.
5. Про затвердження Порядку здійснення митного контролю за переміщенням через митний кордон України товарів та інших предметів з використанням морського, річкового та поромного видів транспорту: наказ ДМС України № 26 від 23.01.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 6. – Ст. 258 (втратив чинність).
6. Про затвердження Порядку здійснення митного контролю товарів та інших предметів, які переміщуються через митний кордон України з використанням повітряних суден: наказ ДМС України № 579 від 29.08.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 37. – Ст. 1709 (втратив чинність).
7. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288 (втратив чинність).
8. Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації: Закон України від 20 лютого 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 17. – Ст. 140.
9. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у зміненій редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур: Закон України від 5 жовтня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 48. – Ст. 476.
10. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_643/page?text=

11. Про затвердження Порядку суднового постачання в морських і річкових портах України, відкритих для заходу суден закордонного плавання: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 846 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 61. – Ст. 2160 (втратила чинність).

12. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.

13. Прокопенко В.В. Митні операції на повітряному транспорті: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07 / В.В. Прокопенко. – Одеса, 2005. – 191 с.

14. Пашковська Л.І. Адміністративно-правове регулювання діяльності судових постачальників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л.І. Пашковська. – О., 2008. – 18 с.

15. Зотенко О.О. Митне провадження на морському транспорті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.О. Зотенко. – О., 2011. – 18 с.

УДК 351.713 (477)

Сєрих О. В., к.ю.н., доцент кафедри
цивільного та господарського права і процесу
Міжнародного гуманітарного університету

Деліктологічні дослідження порушень митних правил: історіографія, сучасний стан та перспективи розвитку

У статті представлено аналіз історії розвитку наукових вчень про митну деліктність, її причини і умови, профілактику порушень митних правил. Виокремлюються основні етапи деліктологічних досліджень порушень митних правил, охарактеризовано їх сучасний стан, визначено основні тенденції розвитку. Наголошується на необхідності визначення місця митної деліктології в системі правових наук.

Ключові слова: адміністративна деліктологія, митна деліктність, митна деліктологія, порушення митних правил.

В статье представлен анализ истории развития научных учений о таможенной деликтности, ее причинах и условиях, профилактике нарушений таможенных правил. Выделяются основные этапы деликтологических исследований нарушений таможенных правил, охарактеризовано их современное положение, определены основные тенденции развития. Подчеркивается необходимость определения места таможенной деликтологии в системе правовых наук.

Ключевые слова: административная деликтология, таможенная деликтность, таможенная деликтология, нарушения таможенных правил.

The article presents an analysis of the history of scientific theories concerning custom tort, its causes and conditions, prevention of violations of customs regulations. The main stages of tort research of the violations of customs regulations were distinguished, their current state was described, and the main tendencies of the development were defined. The necessity to determine the custom torts study place in the system of legal sciences was accented.